7. SINIF SOSYAL BİLGİLER · ORTAK MİRASIMIZ SUNUSU

Beylikten Cihan Devletine

Söğüt'teki küçük bir uç beyliği, üç kıtaya yayılan bir cihan devletine nasıl dönüştü? (1299–1566)

ÖĞRENME ÇIKTISI SB.7.3.1 Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelmesini sağlayan politikaları sorgulayabilme

mike · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

GİRİŞ

Merak edelim

Osmanlı Devleti kısa sürede bu kadar genişleyip bir cihan devleti olmayı nasıl başarmış olabilir?

Sizce bu genişleme yalnızca askerî faaliyetlerin ve fetihlerin sonucu muydu?

5N1K SORU KARTI: MERAK ETTİĞİN BİR SORUYU YAZ

Kim?
Osmanlı Beyliği'ni kim kurdu?

Nerede?
Preveze Deniz Zaferi nerede kazanıldı?

Ne zaman?
İstanbul ne zaman fethedildi?

Ne?
Cihan devleti ne demek?

Nasıl?
Gemiler Haliç'e nasıl indirildi?

Neden?
Osmanlı neden bu kadar hızlı büyüdü?

GİRİŞ

Yol haritamız

1
Kuruluş
Kayılar Anadolu'ya geliyor, Osman Bey beyliğini kuruyor

2
Hızlı büyümenin nedenleri
Konum, komşular, gaza, istimâlet, iskân

3
Beylikten devlete
Osman Bey'den II. Murad'a padişahlar ve olaylar

4
Cihan devletine doğru
İstanbul'un Fethi, Mısır Seferi, Preveze Deniz Zaferi

5
Özet ve tekrar
Balık kılçığı, doğru-yanlış, test, kim bilecek

6
Çıkmış sorular
Bursluluk Sınavı ve SBS'den 25 soru

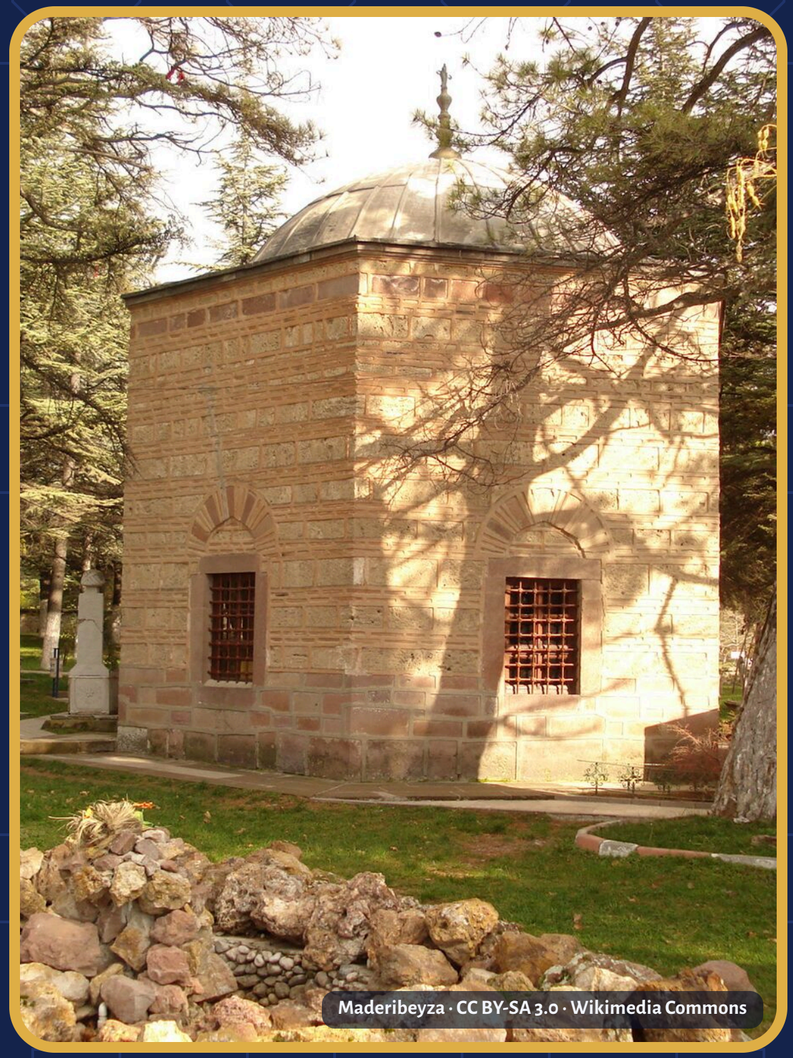
1

BÖLÜM 1

Söğüt’te doğan beylik

Kayılar Anadolu’ya nasıl geldi? Osmanlı Beyliği nasıl ortaya çıktı?

- Osmanlılar kimdir?
- Kayıların göçü
- Kösedağ Savaşı
- Osman Bey

Maderibeyza · CC BY-SA 3.0 · Wikimedia Commons

Osmanlılar kimdir?

Osmanlılar, Oğuzların **Kayı boyundandır**.
Devlet, kurucusu **Osman Bey**'in adıyla anılır.

1299
Kuruluş yılı (geleneksel tarih)

623 yıl
1299'dan 1922'ye kadar sürdü

3 kıta
Asya, Avrupa ve Afrika'da toprakları oldu

Kayı boyunun damgası (tamgası)

Kayılar Anadolu'ya geliyor

1. 13. yüzyılda Moğol saldırılarından kaçan Kayılar, Anadolu'ya göç etti.
2. Türkiye Selçuklu Sultanı **I. Alaaddin Keykubat**, Kayıları Ankara yakınlarındaki **Karacadağ**'a yerleştirdi.
3. Ertuğrul Gazi döneminde Kayılara Doğu Roma (Bizans) sınırındaki **Söğüt ve Domaniç** yurt olarak verildi. Kayılar artık bir **uç beyliğiydi**.

KAVRAM · UÇ

Devletin sınır bölgesi. Uç beyleri sınırı korur, düşman topraklarına doğru genişlerdi.

Bu göç hikâyesi, Osmanlı tarihçilerinin aktardığı geleneksel anlatıya dayanır.

1243 Kösedağ Savaşı

Beylik adları yaklaşık merkezlerine yazılmıştır; sınırları göstermez.

1243 **Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında yapıldı. Selçuklular yenildi.**

1. Türkiye Selçuklu Devleti yıkılma sürecine girdi (1308'de yıkıldı).
2. Anadolu, Moğol (daha sonra İlhanlı) egemenliğine girdi.
3. Anadolu'da birçok yeni Türk beyliği kuruldu: **II. Beylikler Dönemi** başladı.

Tek bir devlet yerine birçok beyliğin kurulması, Anadolu Türk siyasi birliğinin bozulduğunu gösterir.

Osman Bey anlatıyor

> *1281'de babam Ertuğrul Gazi'nin yerine Kayı boyunun başına geçtim. 1299'da beyliğimin bağımsızlığını ilan ettim. Kurduğum beylik kısa sürede büyüdü.*
>
> **Osman Bey (Osman Gazi)** 1258–1324

Sence küçük bir beylik nasıl bu kadar hızlı büyüdü? Tahminini yaz; sonraki bölümde kontrol edeceğiz.

HAYATINDAN

1281	Kayı boyunun başına geçti
1299	Bağımsızlığını ilan etti
1302	Koyunhisar'da Doğu Roma'yı yendi
1324	Öldü; yerine oğlu Orhan Bey geçti

2

BÖLÜM 2

Hızlı büyümenin nedenleri

Küçük bir uç beyliği nasıl oldu da kısa sürede güçlü bir devlete dönüştü?

Coğrafi konum | Zayıf komşular | Gaza ve cihat | İstimâlet | İskân | Yöneticiler ve Ahiler

Kısa sürede büyümenin nedenleri

Uygun konum

Doğu Roma sınırında bir uç beyliğiydi.

Zayıf Doğu Roma

İç karışıklıklar ve ağır vergiler Doğu Roma'yı zayıflatmıştı.

Dağınık Balkanlar

Balkanlar'da güçlü ve birleşik bir devlet yoktu.

Beyliklerle barış

Anadolu'daki Türk beylikleriyle iyi geçindi.

Gaza ve cihat

Gaziler ve Türkmenler bu amaçla Osmanlı'ya katıldı.

Adalet ve hoşgörü

İstimâlet politikasıyla halkın gönlü kazanıldı.

İskân politikası

Fethedilen yerlere Türk nüfus yerleştirildi.

Yöneticiler ve Ahiler

Başarılı beyler, padişahlar ve Ahilerin desteği.

NEDEN 1 · COĞRAFİ KONUM

Doğu Roma sınırında bir uç beyliği

1. Osmanlı Beyliği, zayıflamış **Doğu Roma'nın sınırında** bir uç beyliği olarak kuruldu.
2. Diğer Türk beylikleriyle uğraşmak yerine Doğu Roma'dan toprak aldı. Bu başarılar gazilerin ve Türkmenlerin ilgisini çekti.
3. Batıya, yani **Balkanlar'a doğru** genişleme yolu açıktı.

NEDEN 2 · KOMŞULARIN DURUMU

Zayıf komşular: Doğu Roma ve Balkanlar

Doğu Roma İmparatorluğu

- Otoritesini kaybetmişti; **tekfurlarına** bile söz geçiremiyordu.
- Taht kavgaları ve iç karışıklıklarla uğraşıyordu.
- Ağır vergilerden bunalan halk, Osmanlı'nın gelişine karşı çıkmadı.

Balkanlar

- Güçlü ve birleşik bir devlet yoktu.
- Balkan devletleri sürekli birbiriyle mücadele ediyordu.

KAVRAM · TEKFUR

Doğu Roma'da kale ve şehir yöneticisi.

Bu durum, Osmanlı'nın hem Anadolu'da hem Balkanlar'da kolayca ilerlemesini sağladı.

NEDEN 3 · GAZA VE CİHAT

Beyliklerle barış, Doğu Roma'ya karşı gaza

Türk beylikleriyle iyi ilişkiler

- Osmanlılar ilk dönemde Anadolu'daki Türk beylikleriyle savaşmadı, iyi geçindi.
- Koyunhisar Savaşı'nda (1302) komşu Türkmen beyleri Osman Bey'e yardım gönderdi.

Gaza ve cihat anlayışı

- Osmanlılar gücünü Hristiyan Doğu Roma'ya ve Balkan devletlerine yöneltti.
- Bu amaç; gazileri, alpleri, Ahileri ve Türkmenleri Osmanlı'nın yanına çekti.

KAVRAM · GAZA
İslam'ı korumak ve yaymak için yapılan savaş. Bu savaşlara katılana **gazi** denir.

KAVRAM · CİHAT
Allah yolunda mücadele; İslam'ı korumak ve yaymak için gösterilen her türlü çaba.

NEDEN 4 · ADALET VE HOŞGÖRÜ

İstimâlet: Halkın gönlünü kazanmak

Fethedilen yerlerde halkın **dinine, diline, canına ve malına** dokunulmadı.

Vergiler hafifletildi, herkese **adaletle** davranıldı.

Halk Osmanlı yönetimini benimsedi; fethedilen yerler devlete kolayca bağlandı.

KAVRAM · İSTİMÂLET

Gönül alma; fethedilen yerlerdeki halkın gönlünü adalet ve hoşgörüyle kazanma politikası.

> *Babanızın idaresine geçen köylülerin memnun kalıp bizi anmadıklarını gördük. Biz de bu rahatlığa heves ettik.*
>
> Bursa'yı teslim eden Rumların Orhan Bey'e cevabı

NEDEN 5 · FETHEDİLEN YERLERDE KALICI OLMAK

İskân politikası

Rumeli'ye geçişten (1353) sonra fethedilen yerlerde planlı bir yerleştirme politikası uygulandı.

ANADOLU → RUMELİ

Türk ve Müslüman konar göçerler Rumeli'ye yerleştirildi

→

- Konar göçerler yerleşik hayata geçti.
- Boş topraklar tarıma açıldı, üretim arttı.
- Bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması hızlandı.

RUMELİ → ANADOLU

Sorun çıkarabilecek bazı aileler Anadolu'ya gönderildi

→

- Fethedilen yerlerde güvenlik ve düzen sağlandı.

KAVRAM · İSKÂN

Yerleştirme; fethedilen yerlere nüfus yerleştirip yurt edinme.

Amaç: Fethedilen topraklarda kalıcı hâkimiyet kurmak ve yeni fetihlere zemin hazırlamak.

NEDEN 6 · YÖNETİM VE TOPLUMUN DESTEĞİ

Yetenekli yöneticiler ve güçlü destek

Yetenekli yöneticiler

- Osman Bey, Orhan Bey, I. Murad ve Yıldırım Bayezid başarılı yöneticilerdi.
- Devlet, kuruluş döneminde deneyimli ve kararlı liderlerle yönetildi.

Ahilerin ve dervişlerin desteği

- Osman Bey, Ahi şeyhi **Şeyh Edebali**'nin desteğini aldı.
- Ahiler (esnaf ve zanaatkârlar) şehirlerde düzeni ve ekonomiyi güçlendirdi.
- Dervişler, fethedilen yerlere yerleşip Türk-İslam kültürünü yaydı.

Bir devletin büyümesinde halkın desteği neden önemlidir?

✓ **Halk desteklemezse fetihler kalıcı olmaz. Ahiler, dervişler ve gaziler devlete hem güç hem düzen kazandırdı.**

Anahtar kavramlar

Gaza

İslam'ı korumak ve yaymak için yapılan savaş. Katılana gazi denir.

Cihat

Allah yolunda mücadele; İslam'ı korumak ve yaymak için gösterilen her türlü çaba.

Fetih

Bir yeri savaşarak ya da antlaşmayla alıp ülke topraklarına katma.

İskân

Fethedilen yerlere nüfus yerleştirme; yurt edinme.

İstimâlet

Fethedilen yerlerde halkın gönlünü adalet ve hoşgörüyle kazanma.

3

BÖLÜM 3

Beylikten devlete

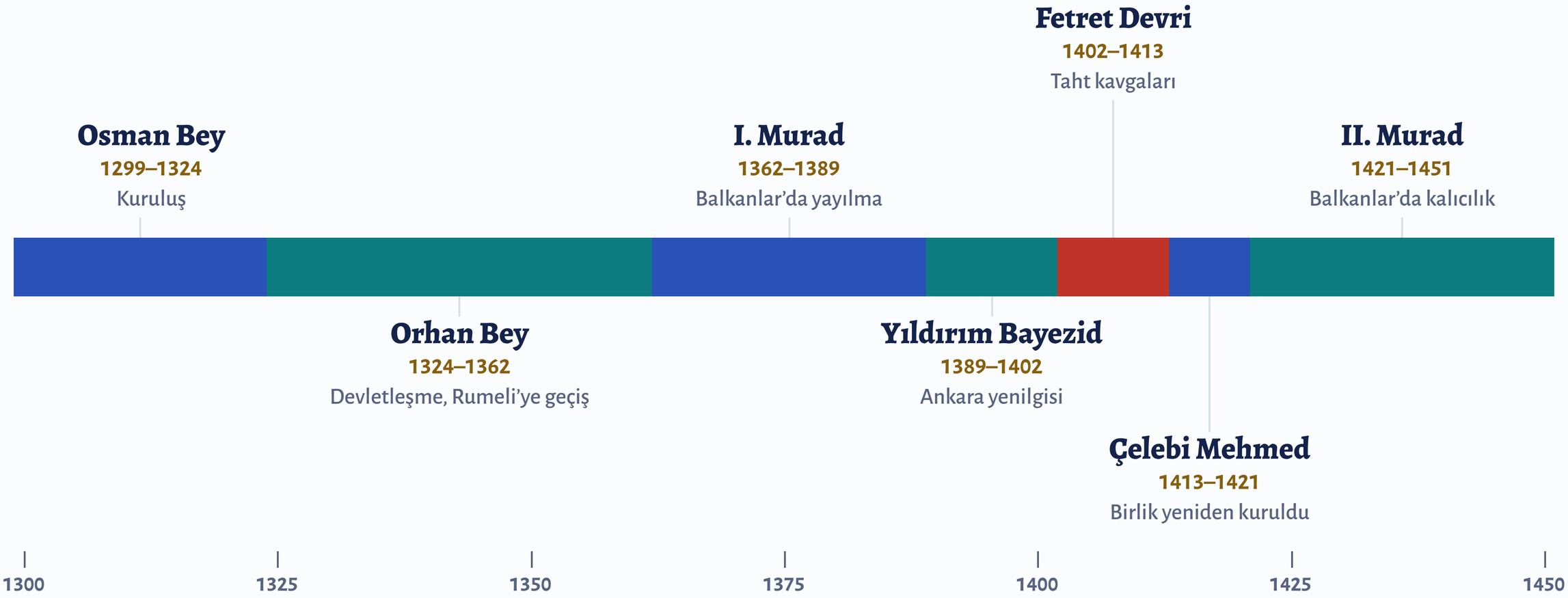
Osman Bey’den II. Murad’a: hükümdarlar, savaşlar ve kurumlar (1299–1451)

Osman Bey | Orhan Bey | I. Murad | Yıldırım Bayezid | Fetret Devri | Çelebi Mehmed ve II. Murad

Mustafa DUMAN · CC BY 3.0 · Wikimedia Commons

1299–1451: Kuruluştan yükselişe

Çubukların uzunluğu, saltanat sürelerine göre ölçeklidir.

→ **Sırada II. Mehmed (Fatih) ve İstanbul'un Fethi (1453) var.**

Osman Bey Dönemi

1

1. OSMANLI HÜKÜMDARI

Osman Bey

1299–1324

Kurucu · “Osman Gazi”

KAVRAM · HUTBE

Cuma ve bayram namazlarında okunan konuşma. Hükümdar adına okutulması bağımsızlık işaretiydi.

1281	Babası Ertuğrul Gazi’nin yerine Kayı boyunun başına geçti.
1288	Doğu Roma tekfurlarından **Karacahisar**’ı aldı; ardından Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir’i ele geçirdi.
1299	Kendi adına hutbe okutarak beyliğin bağımsızlığını ilan etti. → Osmanlı’nın geleneksel kuruluş tarihi
1302	**Koyunhisar (Bafeus) Savaşı**’nda Doğu Roma’yı yendi. → Doğu Roma ile yapılan ilk büyük savaş

Kuruluş tarihi: 1299 mu, 1302 mi?

GELENEKSEL GÖRÜŞ

1299

Osman Bey'in kendi adına hutbe okutup bağımsızlığını ilan ettiği yıl.

mi?

TARİHÇİ HALİL İNALCIK

1302

Koyunhisar Zaferi ile Osman Bey, bölgedeki Türkmenlerin gözünde güçlü bir gazi bey oldu.

> *"Bu sebeple biz, beyliğin gerçek kuruluş tarihini 27 Temmuz 1302 olarak kabul edebiliriz."*

Sence bir devletin kuruluş tarihi neye göre belirlenmeli: bağımsızlık ilanına mı, büyük bir askerî başarıya mı? Gerekçeni söyle.

Orhan Bey Dönemi (1324–1362)

1326	Babasının vasiyeti üzerine **Bursa**'yı aldı ve başkent yaptı.
1329	**Maltepe (Pelekanon) Savaşı**'nda Doğu Roma ordusunu yendi.
1331	**İznik**'i aldı.
1337	**İzmit**'i aldı; Doğu Roma'nın Anadolu'daki toprakları büyük ölçüde Osmanlı'ya geçti.
1345	**Karesi Beyliği**'ni topraklarına kattı.
1353	**Çimpe Kalesi**'ni alarak Rumeli'ye geçti.

Orhan Bey: Beylikten devlete

Eğitim

İznik'te ilk Osmanlı medresesini açtı (1331). Müderrisliğe dönemin ünlü âlimi **Davud-ı Kayserî**'yi getirdi.

Ordu

Fetihler artınca ilk düzenli Osmanlı ordusunu kurdu: **yaya ve müsellemler**.

Yönetim

Ülkeyi iyi yönetmek için **vezirlik** makamını ve **Divan** teşkilatını oluşturdu.

Medrese açıp âlim getirmesi, Orhan Bey'in neye önem verdiğini gösterir?

✓ **Bilime ve eğitime.**

Orhan Bey, kurduğu kurumlarla beyliği devlete dönüştürdü.

Osmanlı'ya katılan ilk beylik: Karesi (1345)

Karesi Beyliği'nin Osmanlı'ya katılmasının sonuçları nelerdir?

İlk kez bir Türk beyliği Osmanlı topraklarına katıldı.	→ Anadolu Türk siyasi birliğini sağlama yolunda ilk adım atıldı.
Karesi'nin donanması ve denizcileri Osmanlı'ya geçti.	→ Osmanlı ilk kez donanmaya sahip oldu; Rumeli'ye geçiş kolaylaştı.
Karesi'nin deneyimli komutanları Osmanlı hizmetine girdi.	→ Rumeli'deki fetihler hızlandı.

Rumeli'ye geçiş (1353)

1. Doğu Roma'da taht kavgaları vardı; Sırplar ve Bulgarlar da Doğu Roma'yı tehdit ediyordu.
2. Doğu Roma, Orhan Bey'den yardım istedi. Yardımın karşılığında Gelibolu Yarımadası'ndaki **Çimpe Kalesi** Osmanlılara verildi.
3. Çimpe, **Rumeli'deki ilk Osmanlı toprağı** oldu ve askerî üs olarak kullanıldı.
4. Orhan Bey'in oğlu **Süleyman Paşa**, kısa sürede Gelibolu Yarımadası'nın fethini tamamladı.

KAVRAM · RUMELİ

Osmanlıların Balkanlar'daki topraklarına verdiği ad; "Rumların ülkesi" demektir.

I. Murad Dönemi

3

3. OSMANLI HÜKÜMDARI

I. Murad

1362–1389

"Hüdavendigâr" · Sultan unvanını kullanan ilk Osmanlı hükümdarı

1361 — **Edirne**'yi aldı; burayı başkent yaptı (1363).

1364 — **Sırpsındığı Savaşı**'nda Haçlıları yendi.
→ Osmanlıların Haçlılarla yaptığı ilk savaş

Germiyanoğullarından çeyiz yoluyla **Kütahya** ve çevresini, Hamitoğullarından satın alma yoluyla bazı toprakları aldı.
→ Anadolu'da barış yoluyla genişleme

Padişaha bağlı sürekli ordu olan **Kapıkulu Ocağı**'nı kurdu.

1389 — **I. Kosova Savaşı**'nda Haçlıları yendi.
→ Haçlılara karşı ikinci büyük zafer

I. Murad döneminden notlar

SORU

Düşünelim

Edirne neden başkent yapılmış olabilir?

- ✓ **Balkanlar'daki fetih bölgesine yakındı; ordular buradan kolayca yönetilebiliyordu.**

KAVRAM

Haçlı Seferleri

Hristiyan Avrupa devletlerinin birleşerek Müslümanlara karşı düzenlediği seferler.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Savaş meydanında şehit olan padişah

I. Kosova Savaşı kazanıldıktan sonra savaş alanını dolaşan I. Murad, yaralı bir Sırp askerinin hançeriyle şehit oldu.

Yıldırım Bayezid Dönemi

4. OSMANLI HÜKÜMDARI

Yıldırım Bayezid

1389–1402

Hızlı hareketleri nedeniyle "Yıldırım" lakabıyla anıldı

İstanbul'u kuşattı ama alamadı.
→ İstanbul'u kuşatan ilk Osmanlı padişahıdır.

Boğaz'ın Anadolu yakasına **Anadolu Hisarı**'nı yaptırdı.
→ İstanbul'u alma isteğini gösterir.

1396 — **Niğbolu Savaşı**'nda Haçlıları yendi.
→ Haçlılar, kuşatılan İstanbul'u kurtarmak için gelmişti.

Anadolu'daki beyliklerin çoğunu topraklarına kattı.
→ Anadolu Türk siyasi birliğini büyük ölçüde sağladı.

1402 — Timur'a karşı **Ankara Savaşı**'nı kaybetti ve esir düştü.
→ Fetret Devri başladı.

Fetret Devri (1402–1413)

Ankara Savaşı'ndan sonra Yıldırım Bayezid'in oğulları arasında yaşanan taht kavgaları dönemine **Fetret Devri** denir.

KAVRAM · FETRET
Kargaşa dönemi, ara dönem.

Anadolu'daki beylikler yeniden kuruldu; Anadolu Türk siyasi birliği bozuldu.

Rumeli'deki topraklar ise büyük ölçüde korundu.

Çelebi Mehmed, kardeşlerine üstün gelerek bu döneme son verdi ve devleti yıkılmaktan kurtardı.

Bu zor dönemde Rumeli'deki halk neden Osmanlı'dan kopmadı?

✓ **Halk, Osmanlı'nın adaletli ve hoşgörülü yönetiminden (istimâlet) memnundu. İskân edilen Türk nüfusu da bölgeyi Osmanlı'ya bağlamıştı.**

Yeniden birlik ve kalıcılık

5 Çelebi Mehmed (I. Mehmed)
1413–1421

1413 Taht kavgalarını kazanarak Fetret Devri'ne son verdi.
→ Osmanlı'nın "ikinci kurucusu" sayılır.

1416 Gelibolu açıklarında Venediklilerle deniz savaşı yaptı ve yenildi.
→ Venedik'le yapılan ilk deniz savaşı

6 II. Murad
1421–1451

1444 **Varna Savaşı**'nda Haçlıları yendi.

1448 **II. Kosova Savaşı**'nda Haçlıları yine yendi.
→ Haçlılar, Türkleri Balkanlar'dan atamayacaklarını anladı; Balkanlar'da Türk hâkimiyeti kalıcı hâle geldi.

Haritada büyüme: 1299–1448

● Fetih ● Kazanılan savaş ● Kaybedilen savaş

Noktalar yaklaşık konumlardır; sınırlar gösterilmemiştir.

1299	Söğüt: beyliğin merkezi
1326	Bursa alındı, başkent oldu
1331	İznik alındı
1345	Karesi Beyliği katıldı
1353	Çimpe: Rumeli'ye geçiş
1361	Edirne alındı
1364	Sırpsındığı zaferi
1389	I. Kosova zaferi
1396	Niğbolu zaferi
1402	Ankara yenilgisi
1444	Varna zaferi
1448	II. Kosova zaferi

4

BÖLÜM 4

Cihan devletine doğru

Osmanlı, İstanbul’un Fethi’nden Preveze’ye nasıl üç kıtada söz sahibi bir dünya gücü oldu? (1451–1566)

Cihan devleti · İstanbul’un Fethi · Mısır Seferi · Preveze Deniz Zaferi · Merkezî otorite · Bilgiyi doğrulama

Arild Vågen · CC BY-SA 3.0 · Wikimedia Commons

Cihan devleti ve merkezî otorite

Cihan devleti ülküsü

- Türkler, İslamiyet'ten önce de dünyaya **adalet ve düzen** götürmeyi kendine görev saymıştı.
- Müslüman olduktan sonra bu göreve **İslam'ı yaymak** da katıldı.
- Osmanlı bu ülküyü sürdürdü; 16. yüzyılda üç kıtada söz sahibi oldu.

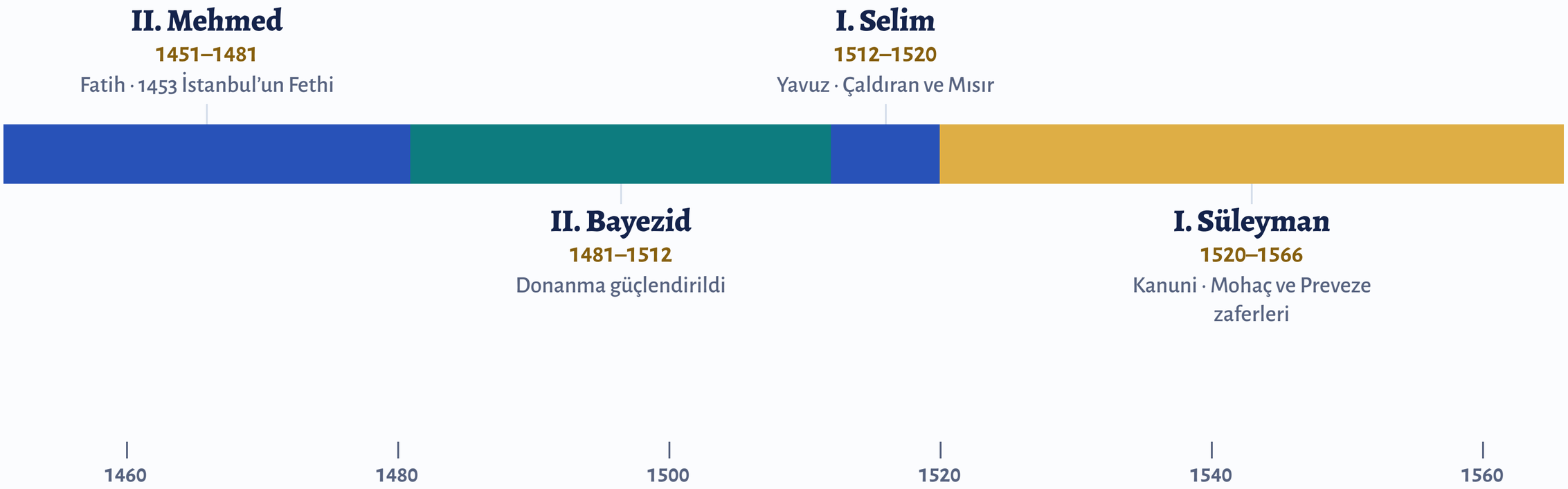
Güçlü merkezî otorite

- Ülke yönetiminde en büyük yetki padişahtaydı.
- Başkentte verilen kararlar, görevliler eliyle en uzak eyalete kadar uygulandı.
- Böylece geniş topraklar düzen içinde ve uzun süre yönetilebildi.

KAVRAM · CİHAN DEVLETİ
Gücü ve etkisi dünyanın geniş bir bölümüne yayılan devlet.

KAVRAM · MERKEZÎ OTORİTE
Bütün ülkenin, başkentteki tek bir yönetim tarafından denetlenmesi.

1451–1566: Cihan devletine giden yol

Çubukların uzunluğu, saltanat sürelerine göre ölçeklidir.

→ **Kanuni döneminde Osmanlı, üç kıtaya yayılan bir cihan devletiydi.**

II. Mehmed (Fatih) Dönemi

Gentile Bellini · kamu malı · Wikimedia Commons

7. OSMANLI HÜKÜMDARI

II. Mehmed

1451–1481

"Fatih" unvanını İstanbul'u 21 yaşında fethedince aldı

KAVRAM · HİSAR

Kale. Rumeli Hisarı, Boğaz'ı denetlemek için yapılmış bir kaledir.

1451 Babası II. Murad'ın ölümü üzerine tahta çıktı.

→ İlk padişahlığı 1444–1446 arasında kısa sürmüştü.

1452 Boğaz'ın Avrupa yakasına **Rumeli Hisarı**'nı yaptırdı.

→ Karşı kıyıda Yıldırım Bayezid'in yaptırdığı Anadolu Hisarı vardı.

1453 **İstanbul**'u fethetti ve başkent yaptı.

→ Bin yılı aşkın Doğu Roma İmparatorluğu sona erdi.

Balkanlar'da ve Anadolu'da yeni fetihlerle sınırları genişletti.

→ Ör. 1461'de Trabzon Rum İmparatorluğu'na son verdi.

1481 Öldü; yerine oğlu II. Bayezid geçti.

Bilgiye meraklı bir padişah

SORU

Düşünelim

Fatih'in Arapça, Farsça, Yunanca ve İtalyanca gibi dilleri öğrendiği anlatılır. Birçok dil bilmek bir yöneticiye ne kazandırır?

- ✓ **Farklı halkları ve kültürleri anlamayı, yabancı devletlerle kolay iletişim kurmayı, farklı kaynaklardan bilgi edinmeyi.**

KAVRAM

Sahn-ı Seman

Fatih'in İstanbul'da yaptırdığı sekiz medrese. Devrin en yüksek düzeyde eğitim veren okullarıydı.

SORU

Bilim ve sanat

Fatih, Ali Kuşçu gibi bilginleri İstanbul'a getirdi; "Avnî" mahlasıyla şiirler de kaleme aldı. Bu davranışlar onun nelere değer verdiğini gösterir?

- ✓ **Bilime, sanata ve bilgili insanlara.**

İstanbul neden fethedilmeliydi?

Toprak bütünlüğü

Şehir, Osmanlı'nın Anadolu ve Rumeli topraklarını ayırıyordu.

Avrupa ile iş birliği

Doğu Roma, Osmanlı'ya karşı sürekli Avrupa'dan yardım ve Haçlı ordusu istiyordu.

Kışkırtma

Doğu Roma, Anadolu'daki beylikleri Osmanlı'ya karşı harekete geçirmeye çalışıyordu.

Ticaret yolları

İpek Yolu'nun geçtiği şehir, Doğu ile Batı ticaretinin kavşağıydı.

Hadisteki müjde

Hz. Muhammed (sav), İstanbul'un fethedileceğini müjdelemişti.

Doğu Roma çok küçülmüştü. Yine de onu yerinde bırakmak Osmanlı için neden tehlikeliydi?

✓ **Avrupa'dan yardım alıp Haçlı ordularına kapı açabilir, beylikleri kışkırtabilir, Anadolu ile Rumeli'yi birbirinden ayırmaya devam ederdi.**

İki tarafın hazırlıkları

Osmanlı: Saldırıya hazırlık

- **Rumeli Hisarı** yaptırıldı (1452); şehre Karadeniz'den yardım gelmesi önlenecekti.
- Dev **şahi** toplarını dökmek için Macar usta Urban görevlendirildi; donanma yeni gemilerle büyütüldü.
- Surları aşmak için kuşatma kuleleri ve mancınıklar yapıldı; tünel kazacak **lağımcılar** görevlendirildi.

Doğu Roma: Savunmaya hazırlık

- Surlar ve kuleler onarıldı, önlerindeki hendekler savunmaya hazırlandı.
- Osmanlı gemileri girmesin diye Haliç'in ağzı kalın bir **zincirle** kapatıldı.
- Avrupa'dan beklenen büyük yardım gelmedi; şehre yalnızca küçük bir Haçlı birliği ulaştı.

Rumeli Hisarı ile Haliç'teki zincirin amaçlarını karşılaştır.

✓ **Hisar, şehre Karadeniz'den yardım gelmesini önlemek için; zincir, Osmanlı gemilerini Haliç'e sokmamak için yapıldı.**

Boğaz'ı kesen kale: Rumeli Hisarı

Rumeli Hisarı ve Boğaz, Anadolu yakasındaki Otağtepe'den

II. Mehmed hisarı 1452'de, Boğaz'ın **en dar yerine** birkaç ay içinde yaptırdı.

Hemen karşısında, Yıldırım Bayezid'in yaptırdığı **Anadolu Hisarı** bulunuyordu.

İki hisarın arasından geçen gemiler kolayca denetlenebiliyordu.

Kuşatmadan bir yıl önce bu hisarın yapılması, Fatih'in nasıl bir hazırlık yaptığını gösterir?

Planlı ve önceden düşünülmüş bir hazırlık: Önce şehrin Karadeniz'den yardım alacağı yol kesildi, sonra kuşatmaya başlandı.

İstanbul kuşatması (1453)

1. **6 Nisan 1453**'te ordu, şehri karadan çeviren surların önünde kuşatmayı başlattı. İmparator Konstantin teslim olmadı.
2. Şahi topları surları haftalarca dövdü. Donanma Haliç'teki zinciri aşamayınca moraller bozuldu.
3. II. Mehmed'in emriyle bazı gemiler bir gecede kızaklarla Galata'nın arkasından **karadan yürütülüp** Haliç'e indirildi.
4. Haliç'teki gemiler savunmayı zorladı, yardım da gelmedi. **29 Mayıs 1453**'teki son saldırıyla şehir alındı.

KAVRAM · HALİÇ

Boğaz'ın Marmara'ya açıldığı yerde, kara içine uzanan dar ve uzun koy.

BİLGİLERİN DOĞRULUĞUNU DEĞERLENDİRME

Bir ressamın gözünden kuşatma

İtalyan ressam Zonaro bu tabloyu **1903'te**, fetihten 450 yıl sonra yaptı.

Öküzlerin çektiği dev top, **şahi toplarını** canlandırıyor.

Fatih'in yüzünü ise onun döneminde yapılan portrelerden biliyoruz.

Bu tablo, kuşatmanın nasıl geçtiğini gösteren güvenilir bir kanıt mı? Neden?

✓ **Tek başına değil. Ressam olayı görmedi; yüzyıllar sonra hayal ederek çizdi.**

Fausto Zonaro'nun 1903'te yaptığı tablo: II. Mehmed ve ordusu

İstanbul'un Fethi'nin sonuçları

Türk tarihi açısından

- II. Mehmed "Fatih" unvanını aldı; İstanbul Osmanlı'nın başkenti oldu.
- Anadolu ile Rumeli arasındaki engel kalktı; Balkan fetihleri kolaylaştı.
- İpek Yolu'nun önemli bir kavşağı Osmanlı denetimine geçti.
- Osmanlı, İslam dünyasında büyük bir itibar kazandı.

Dünya tarihi açısından

- Bin yılı aşkın Doğu Roma İmparatorluğu sona erdi.
- Avrupalılar Doğu'ya giden başka ticaret yolları aradı.
- Toplar surları yıkabildi; kalelerine güvenen feodal beyler güç kaybetti.
- Şehirden ayrılan bilginler İtalya'da **Rönesans**'a katkıda bulundu.

Bir şehrin fethi neden dünya tarihini de etkiledi?

✓ **Bin yıllık bir imparatorluk yıkıldı; ticaret yolları, savaş teknikleri ve bilim hayatı değişti.**

ÖRNEK OLAY · FETİHTEN SONRA

Fatih'in İstanbul'a girişi

Fatih şehre vezirleri, âlimleri ve komutanlarıyla girdi; korku içindeki halkın toplandığı **Ayasofya**'ya gitti.

Halka, bundan sonra **canları ve özgürlükleri** için korkmamalarını söyledi.

Askerlerin halka dokunmasını yasakladı; yasağa uymayanların ağır cezalandırılacağını bildirdi.

Şehre farklı bölgelerden Türk ve Müslüman aileler yerleştirildi; su yolları, çarşılar, mahalleler yapıldı.

KAVRAM · İSTİMÂLET

Fethedilen yerlerdeki halkın gönlünü adalet ve hoşgörüyle kazanma politikası.

Bu örnek olayda hangi iki politikanın izleri var? Kanıtlarını göster.

✓ **İstimâlet:** halka can ve özgürlük güvencesi, askere verilen emir. **İskân:** şehre yeni nüfus yerleştirilmesi ve imar çalışmaları.

Yavuz Sultan Selim (1512–1520)

1514	**Çaldıran Savaşı**'nda İran'daki Safevileri yendi. → Doğu sınırı güvenceye alındı.
1515	**Turnadağ Savaşı**'yla Dulkadiroğulları Beyliği'ni ortadan kaldırdı. → Bu, Osmanlı'ya katılan son Anadolu beyliğiydi.
1516	**Mercidabık Savaşı**'nda Memlûkleri yendi; Suriye'yi aldı.
1517	Sina Çölü'nü aşıp **Ridaniye Savaşı**'nı kazandı; Memlûk Devleti'ni yıktı.
1520	Öldü; yerine oğlu Süleyman geçti.

Neden Mısır?

Memlûkler; Mısır, Suriye ve Hicaz'ı yöneten güçlü bir devletti. Osmanlı ile çıkarları üç alanda çatıştı:

Dinî güç

Mekke ve Medine onların korumasındaydı. Halife de Kahire'de, onların himayesinde yaşıyordu.

Ekonomik güç

Hindistan baharatlarının Akdeniz'e ulaştığı Baharat Yolu onların denetimindeydi.

Siyasi güç

Osmanlı ile Memlûkler, Türk-İslam dünyasının liderliği için yarışıyordu.

Sence Memlûklerin hangi gücü Osmanlı için en önemliydi? Neden?

✓ **Cevaplar değişebilir; gerekçe önemli. Kutsal şehirler İslam dünyasının liderliğini, Baharat Yolu ise zengin ticaret gelirini getiriyordu.**

Mısır Seferi’nin sonuçları

Güvenli güney sınırı

Suriye, Filistin, Mısır ve Hicaz Osmanlı’ya katıldı.

Doğu Akdeniz

Doğu Akdeniz kıyılarının büyük bölümü Osmanlı’ya geçti.

Halifelik

Osmanlı padişahları “halife” unvanını da kullanmaya başladı.

Kutsal emanetler

Hırka-i Saadet gibi emanetler İstanbul’a getirildi.

Baharat Yolu

Baharat Yolu’nun ticareti Osmanlı denetimine girdi.

Zengin gelirler

Mısır’ın vergi ve tarım gelirleri hazineyi güçlendirdi.

ÖRNEK OLAY · YAVUZ VE ÂLİM

Çamurlu kaftan

Mısır'dan Şam'a dönüş yolunda Yavuz, büyük âlim **Kemal Paşazâde** ile at üstünde sohbet ediyordu.

Âlimin atı çamurda sendeledi, sıçrayan çamur padişahın kaftanını kirletti. Âlim çok utandı.

Yavuz ise bir âlimin atından sıçrayan çamuru kendisi için **şeref** saydı.

Bu çamurlu kaftanın, öldüğünde sandukasının üzerine örtülmesini istedi; isteği yerine getirildi.

KAVRAM · SANDUKA

Türbelerde mezarın yerini gösteren, sandığa benzeyen tahta ya da taş yapı.

Kirlenen kaftanını "şeref" sayması, Yavuz'un bilgili insanlara bakışı hakkında ne söyler?

Yavuz âlimlere büyük saygı duyardı; bilgiyi makamın ve gösterişin üstünde tutardı.

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi

10

10. OSMANLI HÜKÜMDARI

I. Süleyman (Kanuni)

1520–1566

Osmanlı'nın en güçlü dönemi · Avrupalılar ona "Muhteşem" dedi

KAVRAM · KANUNİ

Kanun koyan. I. Süleyman, devlet işlerini düzenleyen kanunları nedeniyle bu adla anıldı.

1521	**Belgrad**'ı aldı; Orta Avrupa'nın kapısı açıldı.
1522	**Rodos**'u aldı; İstanbul ile Mısır arasındaki deniz yolu güvenli hâle geldi.
1526	**Mohaç Meydan Muharebesi**'nde Macarları yendi.
1529	**Viyana**'yı kuşattı ama alamadı. → Kış yaklaşınca kuşatma kaldırıldı.
1538	Barbaros Hayreddin Paşa, **Preveze Deniz Zaferi**'ni kazandı.

Barbaros Hayreddin Paşa ve donanma

Fetihleri korumak ve ticaret yollarını güvenceye almak için Osmanlı'nın **denizlerde de güçlü** olması gerekiyordu.

1. Tersanelerde yeni ve daha iyi gemiler yapıldı; deneyimli denizciler donanmaya katıldı.
2. Kuzey Afrika kıyılarında ve Akdeniz'de kazandığı zaferlerle ünlenen **Barbaros Hayreddin Paşa**, 1534'te **kaptanıderya** oldu.
3. Avrupa devletleri, Akdeniz'de büyüyen Osmanlı gücünden endişe duydu.
4. Papalığın çağrısıyla İspanya, Venedik ve Portekiz'in katıldığı bir **Haçlı donanması** toplandı; komutanı Andrea Doria'ydı.

KAVRAM · KAPTANIDERYA
Osmanlı donanmasının en büyük komutanı.

İki donanma 1538'de Yunanistan'ın batı kıyısındaki Preveze açıklarında karşılaştı.

Preveze Deniz Zaferi (1538)

Barbaros nasıl kazandı, zafer neleri değiştirdi?

Barbaros gemilerini hilal biçiminde sıraladı, hızlı kadırgalarıyla saldırıya geçti.	→ Hantal Haçlı gemileri bu hızlı saldırıya ayak uyduramadı.
Osmanlı topları uzaktan ateş ederek düşman gemilerine ağır hasar verdi.	→ Yenilen Haçlı donanması geri çekildi; Osmanlılar çok sayıda esir ve ganimet aldı.
Osmanlı donanması Akdeniz'in en güçlü donanması oldu.	→ Akdeniz, "Türk gölü" denecek kadar Osmanlı denetimine girdi; deniz ticareti güvenli hâle geldi.

Preveze'nin kahramanı Barbaros

Barbaros Hayreddin Paşa, Nigârî'nin minyatürü (16. yüzyıl)

Bu portreyi, Barbaros'la aynı dönemde yaşayan Osmanlı ressamı **Nigârî** yaptı.

Preveze zaferinin yıl dönümü **27 Eylül**, bugün Deniz Kuvvetleri Günü olarak kutlanıyor.

Sence bir zaferin yıl dönümü neden her yıl anılır?

✓ **Zaferi kazananları unutmamak, o başarının ülkeye kazandırdıklarını hatırlamak ve gelecek kuşaklara örnek olmak için.**

Haritada büyüme: 1453–1538

Fetih · Kazanılan savaş · Alınamayan şehir

1453	İstanbul'un Fethi
1514	Çaldıran Savaşı
1516	Mercidabık Savaşı
1517	Ridaniye Savaşı, Mısır
1521	Belgrad'ın fethi
1522	Rodos'un fethi
1526	Mohaç Meydan Muharebesi
1529	Viyana kuşatması
1538	Preveze Deniz Zaferi

ETKİNLİK · BİLGİLERİN DOĞRULUĞUNU DEĞERLENDİRME

Etkinlik: Yapay zekâ doğru mu söylüyor?

Bir grup, yazacağı hikâye için yapay zekâya İstanbul'un Fethi'ni sordu. Cevabı kitabımızla karşılaştıralım:

1. İstanbul, 1453'te Yavuz Sultan Selim tarafından fethedildi.
2. Kuşatmadan önce Yıldırım Bayezid, Rumeli Hisarı'nı yaptırdı.
3. Osmanlı gemilerinin bir kısmı bir gecede karadan yürütülerek Haliç'e indirildi.
4. Kuşatma 53 gün sürdü ve 29 Mayıs 1453'te sona erdi.

KAVRAM · DOĞRULAMA

Bir bilgiyi güvenilir kaynaklarla karşılaştırarak doğru olup olmadığını kontrol etme.

Hangi cümleler yanlış? Doğrusunu söyle.

1 ve 2 yanlış. İstanbul'u II. Mehmed (Fatih) fethetti. Rumeli Hisarı'nı 1452'de yine o yaptırdı; Yıldırım Bayezid'in yaptırdığı Anadolu Hisarı'dır.

5

BÖLÜM 5

Özet ve tekrar

Önce balık kılçığıyla özetleyelim, sonra kendimizi deneyelim.

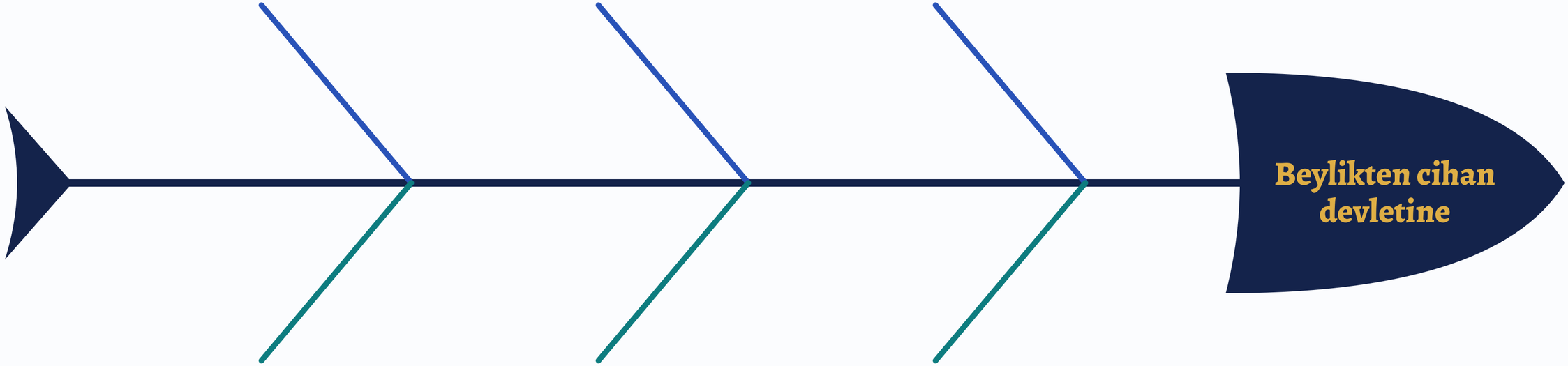
Balık kılçığı | 6 doğru-yanlış | 6 test sorusu | 3 hızlı soru

Özet: Cihan devletine götüren politikalar

Gaza ve cihat
Planlı fetihler devlet politikası oldu

İskân
Fethedilen yerlerde kalıcı hâkimiyet sağladı

İstimâlet
Adalet ve hoşgörüyle halkın gönlünü kazandı

Merkezî otorite
Geniş topraklar tek merkezden yönetildi

Türk siyasi birliği
Anadolu beylikleri tek çatı altında toplandı

Denizler ve ticaret
Akdeniz ve ticaret yolları denetlendi

✨ **Bu politikaların başarısında vatan sevgisi ve görevini iyi yapan insanların emeği vardı.**

Doğru mu, yanlış mı?

İskân politikasıyla fethedilen yerlere Anadolu'dan getirilen Türkmenler yerleştirilirdi.

✓ Doğru

✗ Yanlış

✓ **Doğru**

Konar göçer Türkmenler Rumeli'ye yerleştirildi; böylece fethedilen yerlerde kalıcı olundu.

Doğru mu, yanlış mı?

Osmanlı Devleti'nin uyguladığı hoşgörülü politika, kısa sürede büyümesini etkilemiştir.

✓ **Doğru**

✗ **Yanlış**

✓ **Doğru**
İstimâlet politikası halkın gönlünü kazandı; fethedilen yerler devlete kolayca bağlandı.

Doğru mu, yanlış mı?

Fetret Devri, Osmanlı'nın topraklarını genişletmesine neden olmuştur.

✓ Doğru

✗ Yanlış

Yanlış

Fetret Devri'nde taht kavgaları yaşandı, Anadolu'daki beylikler yeniden kuruldu. Devlet genişlemedi, yıkılma tehlikesi geçirdi.

Doğru mu, yanlış mı?

Cihan devleti olma hedefi, Türk tarihinde ilk kez Osmanlı Devleti'yle ortaya çıkmıştır.

✓ Doğru

✗ Yanlış

Yanlış

Türk devletleri İslamiyet'ten önce de dünyaya adalet ve düzen götürmeyi amaçlıyordu. Osmanlı, önceki Türk devletlerinin bu **cihan hâkimiyeti** ülküsünü sürdürdü.

Doğru mu, yanlış mı?

Mısır Seferi’nden sonra kutsal emanetler İstanbul’a getirilmiştir.

✓ Doğru

✗ Yanlış

✓ **Doğru**

Hırka-i Saadet gibi kutsal emanetler İstanbul’a getirildi; bugün Topkapı Sarayı’nda korunuyor.

Doğru mu, yanlış mı?

Preveze Deniz Zaferi, Yavuz Sultan Selim döneminde kazanılmıştır.

✓ Doğru

✗ Yanlış

✗ **Yanlış**

Preveze Deniz Zaferi 1538'de, **Kanuni Sultan Süleyman** döneminde Barbaros Hayreddin Paşa komutasında kazanıldı.

ÇÖZ BAKALIM

Soru 1 / 6

1243 Kösedağ Savaşı ile 1402 Ankara Savaşı’nın ortak sonucu aşağıdakilerden hangisidir?

A Anadolu Türk siyasi birliğinin bozulması

B Anadolu’nun Doğu Roma hâkimiyetine girmesi

C Türkiye Selçuklu Devleti’nin yıkılması

D Osmanlı Devleti’nin yenilgiye uğraması

Cevap A. Kösedağ’dan sonra II. Beylikler Dönemi başladı; Ankara Savaşı’ndan sonra da beylikler yeniden kuruldu. İki savaş da Anadolu’daki siyasi birliği bozdu.

2

ÇÖZ BAKALIM

Soru 2 / 6

- Bursa’nın Doğu Roma’dan alınması
- Gelibolu’nun Osmanlı egemenliğine girmesi
- Kocaeli Yarımadası’nın fethinin tamamlanması

Orhan Bey döneminde gerçekleşen yukarıdaki gelişmelerle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A Rumeli’de Türk fetihleri başlamıştır.

B Marmara Bölgesi’nde Osmanlı etkisi artmıştır.

C Anadolu Türk birliği sağlanmıştır. ✓

D Orhan Bey, Doğu Roma’ya karşı genişlemeye devam etmiştir.

Cevap C. Gelişmelerin hepsi Doğu Roma’ya karşı fetihtir; beyliklerin birleştirilmesiyle ilgisi yoktur.

ÇÖZ BAKALIM

Soru 3 / 6

- Getirilen Türklerin genellikle konar göçerlerden oluşması
- Yerli halktan isyan çıkarabilecek olanların başka bölgelere gönderilmesi

Rumeli'nin Türkleşmesinde uygulanan yukarıdaki politikalar öncelikle aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

A) Tarıma önem verildiğinin

B) Türk egemenliğinin kalıcı hâle getirilmeye çalışıldığının ✓

C) Asker ihtiyacının karşılandığının

D) Din hürriyetinin sağlandığının

Cevap B. İskân politikasının temel amacı, fethedilen yerlerde kalıcı olmaktı.

ÇÖZ BAKALIM

Soru 4 / 6

- 1452’de İstanbul Boğazı’nın en dar yerine yaptırıldı.
- Karşı kıyıda Yıldırım Bayezid’in yaptırdığı Anadolu Hisarı vardı.
- Boğaz’dan geçen gemileri denetleyebiliyordu.

Özellikleri verilen yapının İstanbul kuşatmasından önce yaptırılmasının temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Osmanlı başkentini Edirne’den İstanbul’a taşımak

B) Haliç’in girişine gerilen zinciri kırmak

C) Anadolu beyliklerini Osmanlı’ya bağlamak

D) Doğu Roma’ya Karadeniz’den gelebilecek yardımı engellemek ✓

Cevap D. Rumeli Hisarı Boğaz’ı denetim altına aldı; böylece kuşatılan şehre Karadeniz’den yardım ulaşması engellendi.

ÇÖZ BAKALIM

Soru 5 / 6

Mısır Seferi'nin aşağıdaki sonuçlarından hangisi Osmanlı Devleti'ni ekonomik açıdan güçlendirmiştir?

A) Halifeliğin Osmanlılara geçmesi

B) Baharat Yolu'nun Osmanlı denetimine girmesi ✓

C) Kutsal emanetlerin İstanbul'a getirilmesi

D) Mekke ve Medine'nin Osmanlı topraklarına katılması

Cevap B. Baharat Yolu'nun denetimi Osmanlı'ya ticaret ve gümrük geliri sağladı. Diğer seçenekler Osmanlı'nın İslam dünyasındaki dinî gücünü artıran sonuçlardır.

ÇÖZ BAKALIM

Soru 6 / 6

ÖĞRETMEN

“Osmanlı’nın cihan devleti olması yalnızca savaş zaferleriyle açıklanamaz.”

Öğretmenin bu görüşünü destekleyen örnek aşağıdakilerden hangisidir?

A Preveze’de Haçlı donanmasının yenilmesi

B Ridaniye’de Memlûk ordusunun yenilmesi

C Fethedilen İstanbul’da halka can ve mal güvencesi verilmesi ✓

D Mohaç’ta Macar ordusunun yenilmesi

Cevap C. Halka güvence vermek bir savaş zaferi değil, yönetim politikasıdır (istimâlet). Diğerlerinin hepsi savaş zaferidir.

Kim bilecek?

1 Osmanlı Devleti’nin “ikinci kurucusu” sayılan padişah kimdir?	✓ Çelebi Mehmed (I. Mehmed)
2 İstanbul kuşatmasında gemiler karadan yürütülerek nereye indirildi?	✓ Haliç’e
3 Preveze’de Haçlı donanmasını yenen Osmanlı kaptanıderyası kimdir?	✓ Barbaros Hayreddin Paşa

6

BÖLÜM 6

Çıkmış sorular

Bursluluk Sınavı (eski adıyla DPY/PYBS, bugün İOKBS) ve SBS'de bu konudan sorulan 25 soru

2025'ten 2009'a | Her soruda çözüm ipucu | Cevap tıklayınca açılır

1

ÇIKMIŞ SORULAR

Soru 1 / 25

Bursluluk Sınavı · 2025

Osmanlı Devleti’nin Anadolu’daki Müslüman Türk beylikleriyle savaşmak yerine daha çok Bizans ve Balkanlar’daki Hristiyan devletlerle savaşmasında aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?

A İstimâlet politikası

B Tımar sistemi

C Gaza ve cihat anlayışı

D Millet sistemi

Cevap C. Gaza ve cihat anlayışı Osmanlı’yı Hristiyan komşularına yöneltti ve gazileri, Türkmenleri yanına çekti.

Soru 2 / 25

Bursluluk Sınavı · 2025

Türkiye Selçuklu Devleti, Moğollarla yaptığı Kösedağ Savaşı'nı kaybederek dağılma ve yıkılış sürecine girmiştir. Bu durum, Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleştirilen Türkmen boylarının bağımsızlıklarını ilan etmesine yol açmıştır. Osman Bey de diğer Türkmen boyları gibi bu durumdan yararlanarak beyliğinin bağımsızlığını ilan etmiştir.

Buna göre Osmanlı Beyliği'nin bağımsız bir beylik olmasında aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?

A Moğollardan siyasi destek alması

B Bizans ile sınır komşusu olması

C Anadolu'daki siyasi birliğin bozulması ✓

D Nüfusunun ve askerî gücünün artması

Cevap C. Kösedağ yenilgisinden sonra Anadolu'daki siyasi birlik bozuldu; diğer beylikler gibi Osmanlı da bağımsızlığını ilan etti.

3

ÇIKMIŞ SORULAR

Soru 3 / 25

Bursluluk Sınavı · 2024

Bizans İmparatorluğu ile mücadele ederken Anadolu'daki Türkmen ve Ahilerin askerî desteğini almasında Osmanlı Beyliği'nin aşağıdaki özelliklerinden hangisi etkili olmuştur?

A Saltanat sistemi ile yönetilmesi

B Önemli ticaret yolları üzerinde kurulması

C Gaza ve cihat anlayışı ile hareket etmesi ✓

D Devşirme sistemini uygulaması

Cevap C. Gaza ve cihat anlayışı Türkmenleri ve Ahileri Bizans'a karşı Osmanlı'nın yanına çekti.

Soru 4 / 25

Bursluluk Sınavı · 2024

Orhan Bey, 1326'da Bursa'yı fethederek burayı Osmanlı Devleti'nin başkenti yaptı. Bizans ordusunu Pelekanon (Maltepe) Savaşı'nda yendi. 1331'de İznik'i ve 1337'de İzmit'i alarak kısa sürede Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu'daki topraklarını Osmanlı hâkimiyetine aldı. Fethettiği şehirlere cami, medrese, imaret, han, hamam gibi eserler inşa ettirerek buraları birer Türk şehri hâline getirdi.

Buna göre Orhan Bey dönemi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A Mimari faaliyetlerde bulunulduğu

B Askerî başarılar kazanıldığı

C Devletin sınırlarının genişletildiği

D Bizans İmparatorluğu'na son verildiği ✓

Cevap D. Bizans İmparatorluğu'na 1453'te İstanbul'un fethiyle son verildi.

5

ÇIKMIŞ SORULAR

Soru 5 / 25

Bursluluk Sınavı · 2024

Osmanlı Devleti, “iskân politikası” ile Rumeli’de fethettiği yerlere Türk nüfusu yerleştirdi. Bu sayede ordunun insan gücü ihtiyacını karşılayarak fetihlerin kalıcı olmasını ve yeni fetihlere zemin hazırlanmasını sağladı. Rumeli’de verimli ve boş araziler Türklerin yerleşmesiyle ekilip biçilen tarlalar hâline geldi. Böylece devlet buradan aldığı vergiyle önemli bir gelir elde etti. Yerleştirilen Türk nüfusu bölgenin İslamlaşmasında da etkili oldu.

Bu metinden, iskân politikasının Osmanlı Devleti’ne hangi alanda fayda sağladığına ulaşılamaz?

A Sosyal

B Ekonomik

C Askerî

D Eğitim ✓

Cevap D. Metinde askerî (insan gücü), ekonomik (vergi) ve sosyal (nüfus, İslamlaşma) faydalar var; eğitimle ilgili bir bilgi yok.

6

ÇIKMIŞ SORULAR

Soru 6 / 25

Bursluluk Sınavı · 2023

Halil İnalcık, Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu ile ilgili şunları söylemiştir: "Koyunhisar Zaferi ile Osman Bey, bütün bölgedeki alplerin, ahilerin, bütün Türkmen halkın gözünde karizmatik bir gazi, bey durumuna yükselmiştir. Bu sebeple biz, beyliğin gerçek kuruluş tarihini 27 Temmuz 1302 olarak kabul edebiliriz."

Buna göre Halil İnalcık, Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunun aşağıdakilerden hangisine bağlı olduğunu savunmaktadır?

A Askerî alandaki başarısına ✓

B Jeopolitik konumuna

C Ekonomik bağımsızlığına

D Diplomatik ilişkilerine

Cevap A. İnalcık, kuruluşu Koyunhisar Zaferi'ne, yani bir askerî başarıya bağlıyor.

Soru 7 / 25

Bursluluk Sınavı · 2023

Osman Bey, Anadolu'daki diğer Türkmen beyleriyle mücadeleye girişmeyerek akıllıca bir politika izlemiştir. Bu davranışının olumlu neticesini Koyunhisar Savaşı (1302) sırasında görmüştür. Osman Bey, Bizans kuvvetlerine karşı çevresindeki Türkmen beylerinden yardım istediği zaman Türkmen beyleri onun yardım isteğine olumlu cevap vermişler ve yardım göndermişlerdir.

Buna göre Osmanlı Beyliği ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Bizans'ın Anadolu'daki siyasi varlığına son vermiştir.

B) Bizans'a karşı komşu beyliklerle ortak hareket etmiştir. ✓

C) Anadolu'daki Türk beyliklerini kendi topraklarına katmıştır.

D) Düzenli bir ordu teşkilatı kurmayı başarmıştır.

Cevap B. Türkmen beyleri Koyunhisar'da Osman Bey'e yardım gönderdi; yani Bizans'a karşı ortak hareket edildi.

Soru 8 / 25

Bursluluk Sınavı · 2023

Orhan Bey zamanında Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlı topraklarına katılmasıyla Osmanlı Devleti ilk kez bir donanmaya sahip olmuş ve zamanla donanmasını geliştirerek askerî gücünü artırmıştır.

Bu gelişmeler, Osmanlı Devleti'nin hangi alanda ilerlediğini gösterir?

A Mimari

B Denizcilik ✓

C Ticaret

D Sanat

Cevap B. Donanmaya sahip olmak ve donanmayı geliştirmek denizcilikte ilerlemedir.

ÇIKMIŞ SORULAR

Soru 9 / 25

Bursluluk Sınavı · 2022

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğollara Kösedağ Savaşı'nda yenilmesi, Selçukluların otoritesini sarsmış ve bundan dolayı Anadolu'da birçok Türkmen beyliği bağımsızlığını ilan etmiştir.

Bu durum, aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

A) Bizans'ın Anadolu'daki hâkimiyetinin zayıfladığının

B) Anadolu Türk siyasi birliğinin bozulduğunun ✓

C) Moğol ilerleyişine karşı Haçlı birliğinin kurulduğunun

D) Türkmenler arasında gaza ve cihat anlayışının sona erdiğinin

Cevap B. Tek devlet yerine birçok beyliğin ortaya çıkması siyasi birliğin bozulduğunu gösterir.

ÇIKMIŞ SORULAR

Soru 10 / 25

Bursluluk Sınavı · 2021

Eskişehir'de kurulan bir pazarda bir Türk'ün Bizanslı tüccardan aldığı bardağın parasını ödememesi üzerine Osman Bey o kişiyi cezalandırarak Bizanslı tüccarın mağduriyetini gidermiştir.

Bu olay, Osman Bey'in aşağıdakilerden hangisine verdiği önemi gösterir?

A Hoşgörüye

B Vatanseverliğe

C Cömertliğe

D Adalete ✓

Cevap D. Osman Bey, haksızlığa uğrayan tüccarın hakkını dininden bağımsız olarak korudu: adalet.

Bursluluk Sınavı · 2020

Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin Haçlılarla yaptığı savaşlardan biri değildir?

A Ankara Savaşı

B I. Kosova Savaşı

C Varna Savaşı

D Niğbolu Savaşı

Cevap A. Ankara Savaşı (1402) Timur'a karşı yapıldı.

12

ÇIKMIŞ SORULAR

Soru 12 / 25

Bursluluk Sınavı · 2020

Osmanlı Beyliği'nin kısa sürede güçlenmesini sağlayan aşağıdaki nedenlerden hangisi kurulduğu bölgenin sağladığı avantajlardan biridir?

A Yetenekli padişahların iş başına gelmesi

B Bizans'ın ve Balkanlar'ın karışıklık içinde olması ✓

C Adaletli bir yönetim uygulanması

D Merkeziyetçi bir devlet anlayışının benimsenmesi

Cevap B. Komşuların karışıklık içinde olması, beyliğin kurulduğu bölgeden kaynaklanan bir avantajdır.

Bursluluk Sınavı · 2020

Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin uyguladığı iskân politikasının askerî amaçlarından biridir?

A) Issız ve terk edilmiş yerlerde Türk şehirleri oluşturmak

B) Rumeli'deki boş arazileri ekilip biçilen tarlalar hâline dönüştürmek

C) Fethedilen yerlere Türk nüfusu yerleştirerek yeni fetihlere zemin hazırlamak ✓

D) İskân edilen topraklardan vergi geliri elde etmek

Cevap C. Yeni fetihlere zemin hazırlamak askerî bir amaçtır; diğerleri sosyal ve ekonomik amaçlardır.

Bursluluk Sınavı · 2019

Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Beyliği'nin Söğüt ve çevresini yurt edinmesinin sağladığı siyasi avantajlardan biri değildir?

A) Kurulduğu dönemde çevresinde güçlü bir devletin olmayışı

B) Ticari açıdan gelişmiş şehir ve kasabalara komşu bulunması ✓

C) Etrafındaki tekfurların birbiriyle mücadele hâlinde olması

D) Bizans İmparatorluğu'nun iç karışıklıklarla uğraşması

Cevap B. Ticari şehirlere komşu olmak ekonomik bir avantajdır, siyasi değil.

Soru 15 / 25

Bursluluk Sınavı · 2019

- Gelibolu Yarımadası'ndadır.
- Batı seferlerinde üs olarak kullanılmıştır.
- Osmanlı'nın Rumeli'deki ilk toprağıdır.

Bu bilgiler aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

A Rumeli Hisarı

B Çimpe Kalesi ✓

C Yarhisar Kalesi

D Anadolu Hisarı

Cevap B. Çimpe Kalesi 1353'te alındı ve Rumeli'deki ilk Osmanlı toprağı oldu.

Soru 16 / 25

Bursluluk Sınavı · 2018

Osman Bey, oğlu Orhan Gazi'ye "İlim ehli insanlara rağbet et, askerine ve malına güvenip âlimlerden uzaklaşma!" diye vasiyet etmiştir.

Osman Bey'in bu sözleriyle önemini vurguladığı erdem aşağıdakilerden hangisidir?

A Bilgi ✓

B Hoşgörü

C Cesaret

D İyilikseverlik

Cevap A. İlim ehline ve âlimlere değer vermek bilgiye önem vermektir.

17 ÇIKMIŞ SORULAR

Soru 17 / 25

Bursluluk Sınavı · 2017

Aşağıdakilerden hangisi Orhan Bey dönemi olaylarından değildir?

A Bursa'nın fethi

B Fetret Devri'nin başlaması ✓

C Türklerin Rumeli'ye geçmesi

D Orduda yaya ve müsellem birliklerinin oluşturulması

Cevap B. Fetret Devri, Yıldırım Bayezid'in Ankara Savaşı'nda (1402) yenilmesiyle başladı.

Bursluluk Sınavı · 2015

> “Devletli sultanımın yardımıyla Rumeli fethedilmeye başlandı. Düşman zayıftır. Bu tarafta fethedilen hisarlara koymaya çok adam gerek. Lütfedip bana yarar yoldaş gönderiniz.”
>
> Süleyman Paşa

Orhan Bey’in oğlu Süleyman Paşa, babasından bu isteğiyle aşağıdakilerden hangisini amaçlamış olabilir?

- **A** Fethedilen toprakların kalıcı olmasını sağlamayı ✓
- **B** Rumeli’deki Türk nüfus yoğunluğunu azaltmayı
- **C** Osmanlı ordusunu güçlendirmeyi
- **D** Devletin ekonomisini geliştirmeyi

Cevap A. Fethedilen hisarlara yerleştirmek için adam istemesi, toprakları kalıcı kılma amacını gösterir.

Bursluluk Sınavı · 2014

Bir gün Germiyanoğulları Beyliği'nden gelen biri, Bilecik Rumlarından bir kişiden bardak satın almış ancak parasını ödememişti. Parasını alamayan satıcı, Osman Bey'e gelerek şikâyette bulundu. Bunun üzerine Osman Bey, Germiyanlıyı çağırarak Rum'un hakkını ondan aldı. O günden sonra haksızlığa uğrayanların kendisine başvurmasını istedi.

Ahmet Şimşirgil, Kayı I, s. 32

Verilen durum, Osmanlı Beyliği'nin güçlenmesini sağlayan aşağıdaki faktörlerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A Adalet anlayışıyla ✓

B Hoşgörü fikriyle

C İskân politikasıyla

D Yöneticilerin yeteneğiyle

Cevap A. Osman Bey, haksızlığa uğrayanın hakkını aldı: adalet anlayışı.

Soru 20 / 25

Bursluluk Sınavı · 2013

Orhan Bey, Bursa'nın fethinden sonra Rumlara şehri teslim etmelerinin sebebini sorduğu zaman onlardan şu cevabı aldı: "Sizin devletinizin günden güne büyüdüğünü ve bizim devletimizin zayıfladığını anladık. Babanızın idaresine geçen köylülerin memnun kalıp bizi anmadıklarını gördük. Biz de bu rahatlığa heves ettik."

Rumların cevabı, Osmanlı'nın kısa zamanda büyümesini sağlayan aşağıdaki nedenlerden hangisi ile ilişkilendirilebilir?

A Kurulduğu bölgenin coğrafi konumu

B Adaletli ve hoşgörülü politika izlenmesi ✓

C Güçlü bir merkezî yönetime sahip olması

D Başarılı bir iskân siyasetinin uygulanması

Cevap B. Halkın Osmanlı yönetiminden memnun olması, adaletli ve hoşgörülü politikanın (istimâlet) sonucudur.

ÇIKMIŞ SORULAR

21

Soru 21 / 25

Bursluluk Sınavı · 2012

Osmanlı Beyliği'nin Bizans sınırında kurulması, aşağıdakilerden hangisi üzerinde doğrudan etkili olmuştur?

A Haçlı Seferlerinin yapılmasında

B Bizans'la iyi ilişkiler kurulmasında

C Anadolu Türk birliğinin sağlanmasında

D Osmanlıların batı yönünde genişlemesinde ✓

Cevap D. Bizans sınırında kurulan beylik, batıya doğru genişledi.

Soru 22 / 25

SBS · 2011

AYŞE

“Osmanlılar, Kuruluş Döneminde büyük askerî zaferler kazanmışlardır.”

Bu görüşü savunan Ayşe, aşağıdakilerden hangisini görüşüne örnek gösteremez?

A Niğbolu Savaşı

B Ankara Savaşı ✓

C Varna Savaşı

D I. Kosova Savaşı

Cevap B. Osmanlılar Ankara Savaşı’nı (1402) Timur’a karşı kaybetti.

Soru 23 / 25

SBS · 2010

ÖĞRETMEN

“Osmanlılar, Rumeli ve Balkanlar’da fethettikleri yerlere Anadolu’dan getirdikleri konar göçer Türkmenleri yerleştirmişlerdir. Size göre Osmanlıların bu uygulamasının amacı ne olabilir?”

Öğretmenin sorusuna verilebilecek en doğru cevap aşağıdakilerden hangisidir?

A Balkan uluslarını Müslüman olmaya zorlamak

B Rumeli ile Anadolu arasındaki sosyal ilişkileri geliştirmek

C Fethedilen yerlerde kalıcı egemenlik kurmak ✓

D Türklere karşı Haçlı ordusu oluşturulmasını engellemek

Cevap C. İskân politikasının amacı fethedilen yerlerde kalıcı olmaktı.

SBS · 2010

Şemada "?" ile gösterilen yere aşağıdakilerden hangisi yazılabilir?

A Maltepe (Pelekanon) Savaşı

B Varna Savaşı ✓

C Ankara Savaşı

D Otlukbeli Savaşı

Cevap B. Varna Savaşı (1444) Balkanlar'da Haçlılara karşı kazanıldı. Maltepe, Ankara ve Otlukbeli savaşları ise Anadolu'da yapıldı.

Soru 25 / 25

SBS · 2009

Osmanlı Beyliği'nin kısa sürede genişlemesinin sebeplerinden bazıları şunlardır:

1. Moğollardan kaçan birçok Oğuz boyunun Osmanlılara katılması
2. Komşu Türk beylikleriyle barış içinde kalmaya önem vermesi
3. Yöneticilerinin yetenekli olması
4. Taht kavgaları ve iç karışıklıklar içinde bulunan Bizans sınırında kurulması

Kaç numaralı kutudaki bilgi, Osmanlı Beyliği'nin kısa sürede genişlemesinde coğrafi konumunun önemini belirtir?

A) 1

B) 2

C) 3

D) 4 ✓

Cevap D. Bizans sınırında kurulmak, beyliğin coğrafi konumuyla ilgilidir.

Gelecek derse hazırlanalım

- **Osmanlı, İpek ve Baharat yollarını denetleyince Avrupalılar hangi yeni yolları aramış olabilir?**
- **Rönesans, Reform ve Sanayi İnkılabı Avrupa'yı nasıl değiştirdi?**
- **16. yüzyılda çok güçlü olan Osmanlı, dünya dengeleri değişince neden yenilik yapma ihtiyacı duydu?**
- **Bir Osmanlı padişahı olsaydın, değişen dünyaya uyum sağlamak için hangi alanda yenilik yapardın?**

İPUCU

Coğrafi Keşifler, Rönesans ve Reform hakkında kısa bir araştırma yapın; bulduklarınızı 5N1K kartlarınıza not edin.

KAPANIŞ

Kaynaklar ve notlar

Öğrenme çıktısı	MEB, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı: 7. sınıf, 3. öğrenme alanı (Ortak Mirasımız), SB.7.3.1.
Kaynak	MEB 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı (2026-2027) kapsamına göre özgün olarak yazılmıştır.
Çıkmış sorular	MEB Bursluluk Sınavı (DPY/PYBS/İOKBS) ve Seviye Belirleme Sınavı (SBS). Yıllar soruların üzerinde yazılıdır.
Haritalar	Natural Earth kıyı verisiyle çizildi. İşaretler yaklaşık konumlardır, sınırları göstermez.
Kaynak sunu	Erkan İsanmaz'ın "Beylikten Cihan Devletine" sunusu (sosyalbilgiler.biz) temel alınarak yeniden yazıldı ve tasarlandı. 4. bölüm (1451–1566), 2026-2027 programına göre eklendi.

KAPANIŞ

Görsel kaynakları

Rumeli Hisarı, İstanbul
mike · CC BY-SA 4.0 (creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0) · Wikimedia Commons: Rumeli Hisarı Fortress in 2025.jpg

Yeşil Türbe: Çelebi Mehmed'in türbesi, Bursa
Mustafa DUMAN · CC BY 3.0 (creativecommons.org/licenses/by/3.0) · Wikimedia Commons: Yeşil türbe bursa - panoramio.jpg

Süleymaniye Camii, İstanbul (1550–1557)
Arild Vågen · CC BY-SA 3.0 (creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0) · Wikimedia Commons: Süleymaniye Mosque February 2013 04.jpg

Rumeli Hisarı ve İstanbul Boğazı, Otağtepe'den
Hamdigumus · CC0 · Wikimedia Commons: Rumeli Hisarı - Otağtepeden Görünüşü.jpg

Barbaros Hayreddin Paşa (Nigârî'nin minyatürü, 16. yüzyıl)
Nigâri · CC BY-SA 3.0 (creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0) · Wikimedia Commons: Barbaros minyatür.jpg

Ertuğrul Gazi Türbesi, Söğüt (Bilecik)
Maderibeyza · CC BY-SA 3.0 (creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0) · Wikimedia Commons: Ertuğrul Gazi Türbesi.JPG

Anadolu Hisarı, İstanbul (Beykoz)
flowcomm · CC BY 2.0 (creativecommons.org/licenses/by/2.0) · Wikimedia Commons: Anadolu Hisarı in 2024 (cropped).jpg

II. Mehmed portresi (Gentile Bellini, 1480)
Gentile Bellini · Kamu malı · Wikimedia Commons: Bellini, Gentile - Portrait of Mehmed II - National Gallery, London.jpg

II. Mehmed ve ordusu İstanbul önünde (Fausto Zonaro'nun tablosu, 1903)
Fausto Zonaro · Kamu malı · Wikimedia Commons: Conquest of Constantinople, Zonaro.jpg